

Ställ om din kommun!

Lokal politisk påverkan för klimat och biologisk mångfald

Naturskyddsföreningen

Innehåll

Hela Sverige ställer om	3
Så funkar kommunen	
Kommunens roll i miljöarbetet	4
Kommunens verksamheter	4
Kommunens organisation	6
Så kan kommunen ställa om	
Fossilfri kommun	8
Hållbar samhällsplanering	12
Skydd och hållbart förvaltande av natur	16
Smart resurshushållning	21
Hållbar mat	24
Så kan du påverka	
Lokalt påverkansarbete	26
Direktkontakt med politiker och tjänstepersoner	27
Verktyg för påverkan som kommuner erbjuder	28
Skriv ett medborgarförslag	28
Lämna yttranden och svara på remisser	29
Delta i samråd och medborgardialoger	29
Ta initiativ till en folkomröstning	30
Påverka genom opinionsbildning	31
Ta kontakt med journalister	31
Skriv ett pressmeddelande	31
Skriv en debattartikel eller insändare	32
Starta en namninsamling	33
Planera påverkansarbetet	35
Sveriges miljömålssystem	36
De globala hållbarhetsmålen – Agenda 2030	38

Hela Sverige ställer om!

Läget för klimatet och den biologiska mångfalden är akut. Alla behövs för att påverka för den nödvändiga omställningen.

Dubbel kris för mångfald och klimat gör att vi måste ställa om

Konsekvenserna av den globala uppvärmningen och förlusten av biologisk mångfald är inte längre bara en fråga för framtiden, vi kan redan idag se effekterna. FN:s klimatpanel IPCC visar i sin specialrapport om 1,5-gradersmålet som kom ut i oktober 2018 att de närmaste tio åren är helt avgörande för att undvika förödande klimat-effekter¹. I maj 2019 släppte FN:s panel för biologisk mångfald IPBES sin globala rapport om biologisk mångfald och ekosystemtjänster², där forskarna slår fast att vi befinner oss i en ny massutrotning av arter. Med dagens utvecklings-takt riskerar upp till en miljon arter att utrotas – många redan inom det närmaste årtiondet.

Kopplingen mellan klimat och biologisk mångfald är tydlig. Vi kan inte bromsa klimatförändringarna utan att också ta hänsyn till den biologiska mångfalden och vice versa. Omfattande åtgärder inom båda områdena är avgörande för att säkerställa levande och hälsosamma ekosystem för både oss människor och miljontals andra arter. Än så länge finns det tid att vända utvecklingen, men det kräver ett snabbt agerande från alla samhällets nivåer. Beslutsfattare, näringsliv, organisationer och individer kan alla dra sitt strå till stacken. Här kan vi som medborgare göra stora insatser genom att påverka våra beslutsfattare så att de fattar de nödvändiga besluten.

Hela Sverige ställer om

I den här guiden får du tips, råd, vägledning och inspiration till hur du – själv eller tillsammans med andra – kan påverka din kommun att fatta beslut som minskar utsläppen av växthusgaser och gynnar den biologiska mångfalden där du bor.

Med satsningen *Hela Sverige ställer om* vill Naturskyddsföreningen inspirera till omfattande omställningsaktiviteter runt om i landet. En central del av omställningen till en hållbar framtid är att påverka beslutsfattarna lokalt. Tillsammans kan vi få den nödvändiga omställningen att hända över hela landet. Mycket är redan på gång, men ett stort jobb återstår. Nu kör vi!

Omställning: Med omställning menar vi den successiva övergången från dagens resursslösande samhälle, baserat på användning av fossila bränslen, till framtidens hållbara samhälle. Ett hållbart samhälle är ett samhälle där människornas behov är tillfredsställda utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov. Det omställda samhället är fossilfritt, hushåller med naturresurser och energi och värnar om naturen och den biologiska mångfalden. En omställning av Sverige innebär en systemförändring på samhällsnivå.

¹ Global warming of 1.5 °C, Summary for Policy Makers, IPCC 2018.

² Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services, IPBES, 2018.

Så funkar kommunen

I det här kapitlet får du en översiktlig bild av kommunens roll i miljöarbetet, hur en kommun fungerar och var och när du kan påverka.

Kommunens roll i miljöarbetet

I Sverige ligger det nationella ansvaret för miljöarbetet på riksdag och regering som beslutar om och ansvarar för genomförandet av miljö- och klimatmål. Med i arbetet är också flera myndigheter på olika nivåer, som Naturvårdsverket och länsstyrelser. På lokal nivå har kommunen ett stort ansvar. I sin roll som myndighet, verksamhetsutövare, upphandlare och inköpare kan kommunen vara motorn i det lokala omställningsarbetet och visa vägen för näringsliv, föreningar och medborgare.

Idag har många kommuner kommit långt i sitt miljöarbete. Vissa har till och med tagit fram mål och åtgärdsprogram som är mer ambitiösa än de nationella. Andra kommuner har inte kommit lika långt. För att snabba på miljö- och klimatarbetet i hela Sverige spelar miljöorganisationers och medborgares lokala påverkansarbete en viktig roll. Det finns många goda exempel på hur föreningar och engagerade kommuninvånare har lyckats driva på för ett ambitiöst miljöarbete.

Sveriges kommuner har enligt lag ansvar för flera viktiga samhällsfunktioner. Genom det kommunala självstyret har kommunen också ett stort mått av handlingsfrihet i lokala frågor. Många av de lagar och bestämmelser som kommunen arbetar under fungerar snarare som generella mål och ramar än som detaljerad styrning. Tack vare självstyret kan kommunen många gånger själv bestämma hur miljöarbetet ska bedrivas.

I kommunens miljöarbete ingår bland annat att bryta ner de nationella miljömålen till kommu-

nala mål och åtgärder med hänsyn till lokala förutsättningar och behov. Kommunen är också en viktig aktör i genomförandet av de globala målen för hållbar utveckling. Många av de globala målen berör kommunens verksamheter, som att bekämpa klimatförändringen och få till stånd hållbara städer och samhällen. Det är dock upp till kommunen att själv definiera hur den vill omsätta miljömålen och de globala målen i praktisk handling på den lokala nivån.

Kommunens verksamheter

Kommunen ansvarar för ett stort antal verksamheter där den behöver ta stor hänsyn till miljö- och klimataspekter. Till exempel kan kommunen genom samhällsplanering gynna miljövänliga transporter, eller som ägare av mark och fastigheter påverka energianvändningen samt annan klimatpåverkan vid upphandling inför byggnation och drift av fastigheter.

Här följer några exempel på kommunala ansvarsområden där det finns stora möjligheter till ett utökat fokus på miljö och klimat.

Samhällsplanering

Kommunens planering av hur mark och vatten ska användas och skyddas sker i översikts- och detaljplaner. Det kan till exempel handla

Relevanta lagar för kommunens miljöarbete

Miljöbalken reglerar bestämmelser kring bland annat strandskydd och miljöfarlig verksamhet, som till exempel avlopp och avfall. Kommunen arbetar också med prövning och tillsyn av verksamheter så att de inte överträder miljöbalkens ramar.

Plan- och bygglagen (PBL) reglerar bestämmelser för mark- och vattenanvändning och bebyggelse. I den kommunala samhällsplaneringen är översikts- och detaljplaner viktiga redskap.

Sveriges miljömålssystem är beslutade av riksdagen och visar riktningen för Sveriges miljöarbete. Målen består av ett generationsmål och 16 miljö-kvalitetsmål. Generationsmålet visar den övergripande inriktningen för Sveriges miljöpolitik medan övriga mål beskriver vad som behöver göras inom klimat, biologisk mångfald, avfall och miljögifter.

Mer information om Sveriges miljömålssystem: www.sverigesmiljomal.se. Se också en kort presentation av målen längst bak i denna guide

om infrastrukturplaner eller planering av grönområden. Enligt plan- och bygglagen (PBL) ska alla kommuner i Sverige ha en översiktsplan som omfattar hela kommunens geografiska område. I detaljplanerna beskriver kommunerna hur mark och vatten ska användas inom ett visst område. De är till skillnad från översiktsplanen juridiskt bindande. När kommunen tar fram översikts- och detaljplaner måste den ta hänsyn till många olika faktorer, inte minst miljöpåverkan och hälsorisker. Alla kommuner ska i samhällsplaneringen arbeta för att uppnå en god livsmiljö för invånarna.

Byggnation

Kommunen har ansvar för att bostäder byggs, vilket ofta sker genom kommunala bostadsbolag. Kommunen har även ansvar vid byggnation av kommunala lokaler och fastigheter. Här finns möjligheter att vid upphandling ställa krav på klimatvänliga material och energioptimering samt exempelvis installation av solceller på tak och husfasader vid byggnation och renoveringar. Som ägare av mark kan kommunen dessutom upplåta mark till privata byggherrar, där kommunen kan sätta upp miljömässiga villkor för byggnationen.

Energiförsörjning och uppvärmning

Kommunen ansvarar för el och uppvärmning

för kommunala fastigheter. Många kommuner driver också kommunala energibolag. Via dessa kan de arbeta för en övergång till förnybar energi och för en hållbar el- och fjärrvärmeförsörjning.

Kollektivtrafik

Kommunen ansvarar tillsammans med regionen för att kommunens invånare har tillgång till kollektivtrafik. Här kan kommunen arbeta för att utveckla kollektivtrafik nätet och ställa krav på elektrifiering och övergång till förnybara bränslen i kollektivtrafiken.

Avfallshantering

Kommunen har ansvar för att samla in, transportera, återvinna och bortskaffa hushållsavfall. Kommunen kan då arbeta med att utveckla och förenkla möjligheter till återvinning, men också för att minska mängden avfall.

Skola och omsorg

Alla kommuner ska erbjuda skola och social omsorg för kommunens invånare. Där kan kommunen göra insatser för miljö och klimat genom att öka andelen vegetarisk, ekologisk och närproducerad mat som upphandlas. Kommunen kan också inkludera skolorna i kommunens hållbarhetsarbete genom att öka fokus på hållbar utveckling i undervisningen, vilket enligt läroplanen ska genomsyra utbildningen på förskolor och skolor. Det finns också mål för lärande om hållbar utveckling som skolorna kan luta sig emot.³

FN:s Agenda 2030 består av 17 globala hållbarhetsmål, som syftar till att uppnå miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbara samhällen till 2030. Mer information om de globala hållbarhetsmålen hittar du på www.globalamalen.se

³ Lärande för hållbar utveckling, faktasida på Naturskyddsföreningen.se

Vad är offentlig upphandling?

Varje gång kommunen ska köpa en vara eller en tjänst görs en så kallad offentlig upphandling. Det innebär att kommunen måste annonsera behovet av varan eller tjänsten så att företag kan lämna anbud där de beskriver vad de kan erbjuda. Därefter kan kommunen bestämma från vilket företag de ska köpa varan eller tjänsten. Vid all offentlig upphandling har kommunen möjlighet att ställa miljömässiga krav.

Naturvård

Kommunen kan som ägare av mark och naturområden genomföra naturvårdsåtgärder. Tidigare låg ansvaret för offentlig naturvård hos staten, men sedan 1990-talet är det ansvaret delat mellan stat och kommun. Idag är kommunal naturvård i huvudsak frivillig, men det finns ändå goda möjligheter för kommunen att förvalta naturen på ett hållbart sätt. Till exempel går det att bilda kommunala naturreservat och biotopskyddsområden. Kommunen kan också återskapa våtmarker och genomföra åtgärder för att förbättra vattenkvaliteten.

Kommunens organisation

Inom kommunerna arbetar både politiker och tjänstepersoner. De politiska ledamöterna väljs

till kommunfullmäktige vid kommunalvalet, samtidigt som ordinarie val till riksdagen. Många av de förtroendevalda har politiken som en fritidssyssla vid sidan av sitt jobb. Tjänstepersonerna är däremot anställda och inte politiskt bundna. Utöver dessa kan det också finnas politiska sekreterare eller sakkunniga som är anställda som tjänstepersoner, men knutna till ett visst parti eller politiker. På senare tid har antalet politiska sekreterare i Sverige blivit fler, men är än så länge vanligast i stora kommuner eller kommuner nära större städer. De politiska sekreterarna ansvarar till exempel för att skriva underlag, bereda ärenden och göra politiska bedömningar för att avlasta politikerna. De har ofta relativt inflytelserika positioner.

Beslutande verksamheter

Kommunfullmäktige

Här sitter folkvalda ledamöter som har ett övergripande ansvar för kommunens inriktning, verksamhet och budget.

Kommunstyrelse

Består av politiska ledamöter som är utsedda av kommunfullmäktige. De sköter fullmäktiges dagliga arbete och beslutar i frågor som rör förvaltningarna.

Nämnder

I nämnderna sitter politiska ledamöter som är utsedda av kommunfullmäktige. De ansvarar för ett visst verksamhetsområde. Vilka nämnder som finns skiljer sig åt mellan olika kommuner. Några vanliga nämnder som arbetar med miljöfrågor är stadsbyggnadsnämnden, tekniska nämnden, exploateringsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden. De beslutar i frågor som rör förvaltningarna och som delegerats av kommunfullmäktige.

Utskott

Består av en mindre samling ledamöter som förbereder och tar ställning i ärenden som ska till nämnden. Utskotten kan få mandat att fatta beslut. Utskotten kallas ofta för nämndens presidium. Ett viktigt utskott att följa är kommunstyrelsens arbetsutskott.

Förvaltande verksamheter

Kommundirektör

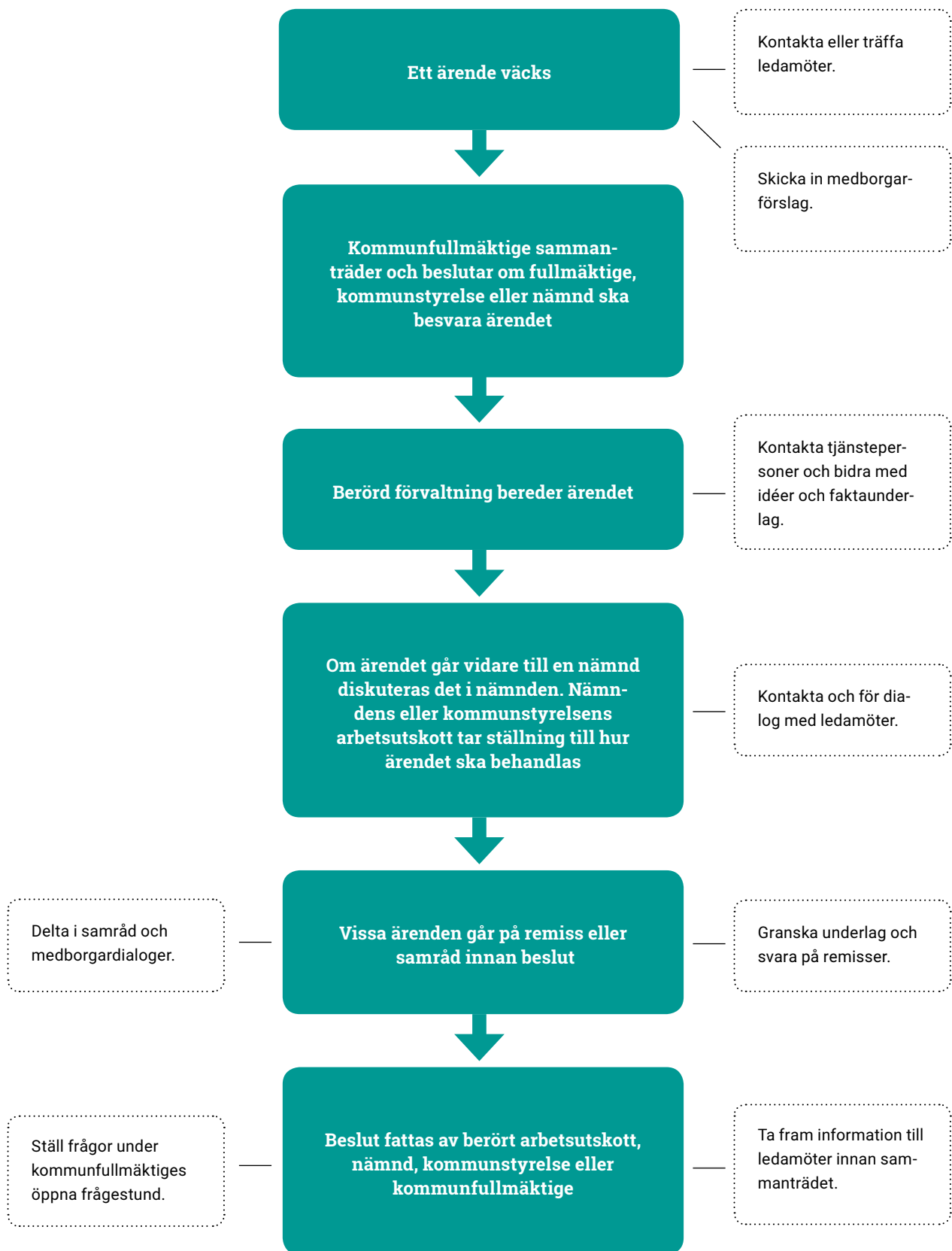
Är den ledande tjänstepersonen och har ett övergripande ansvar för kommunens förvaltningar och bolag.

Kommunledning

Här arbetar tjänstepersoner som har en övergripande och samordnande roll mot kommunens förvaltningar. Till exempel kan det här finnas en tjänsteperson som ansvarar för miljö- och klimatarbete och en som ansvarar för mark- och exploateringsfrågor.

Förvaltningar

I förvaltningarna arbetar tjänstepersoner som utför de uppdrag som fullmäktige, kommunstyrelsen och nämnderna beslutat om. Bland annat bereder de beslut för nämnderna, där tjänstepersonerna har viss möjlighet att styra inriktningen.

I kommunens beslutsprocess finns flera möjligheter att som medborgare påverka. Schemat här ger en översiktlig bild över hur kommunens beslutsprocess kan se ut och var och hur du kan påverka. Många gånger är vägen till ett beslut inte rak. Tvärtom kan till exempel ärenden som berör flera olika verksamheter gå fram och tillbaka mellan olika nämnder och förvaltningar innan ett beslut kan tas. För att påverka i god tid är det därför viktigt att hålla koll på var i processen olika ärenden befinner sig.

Så kan kommunen ställa om

I det här kapitlet får du förslag på vad din kommun kan arbeta med – allt ifrån fossilfri kommun till hållbar mat och skydd av natur.

Fossilfri kommun

Varför: För att göra vårt för att försöka hålla den globala uppvärmningen till under 1,5 grader och stoppa förlusten av biologisk mångfald behöver de svenska utsläppen av växthusgaser vara nära noll senast 2030. Kommunen har en viktig roll i att styra mot minskade utsläpp och en övergång till förnybara energikällor. Det kan den göra både inom sina egna verksamheter och genom att underlätta för kommuninvånarna att ställa om till klimatsmarta levnadsvanor.

Vad: Kommunen bör arbeta för att bli fossilfri senast 2030. Kommunen bör också verka för att all verksamhet inom kommunens geografiska område ska bli fossilfri genom att bjuda in företag och organisationer till att delta i projekt som styr mot det målet.

Några exempel på vad kommunen kan göra:

Foto: Heike Sandra Schirmer

- **Plan för minskade utsläpp:** Anta en konkret åtgärdsplan med mål om fossilfri kommun senast 2030. Planen bör innehålla en koldioxidbudget med årliga utsläppsminskningar på minst 10 procent och inkludera konsumtionsbaserade⁴ och indirekta⁵ utsläpp.
- **Fossilfri fordonsflotta:** Alla fordon som drivs i kommunal regi, till exempel för kollektivtrafik, leveranser, tjänstefordon och maskiner bör vara fossilfria.
- **Klimatsmarta resor:** Arbetsresor inom kommunal verksamhet kan göras mer klimatsmarta genom en skarp resepolicy som tar hänsyn till klimatpåverkan. En sådan kan till exempel innebära att lokala resor i första hand ska ske genom kollektivtrafik, gång och cykel, och längre resor med tåg. Flyg bör endast användas i väl definierade undantagsfall. Kommunen bör inte heller erbjuda sina anställda privata förmånsbilar.
- **100 % förnybar energi:** Gå över till en effektiv och 100 procent förnybar fastighetsuppvärmning och elproduktion för drift av kommunala fastigheter. Till exempel bör kommunen fasa ut eldning av fossila bränslen som plast och torv i fjärrvärmeverk. En viktig del i övergången till förnybar energi är att energieffektivisera, så att energin används där den behövs mest. För en övergång till förnybara energikällor kan

⁴ Konsumtionsbaserade utsläpp är de utsläpp som den svenska konsumtionen av varor producerade i andra länder genererar. Idag finns det ingen heltäckande statistik över kommunernas konsumtionsbaserade utsläpp, men vissa kommuner (till exempel Göteborg) har ändå börjat inkludera konsumtionsbaserade utsläpp i sina planer.

⁵ Indirekta utsläpp är de utsläpp som genereras av till exempel en kommun eller ett företag, men från en källa som kommunen eller företaget i fråga inte äger eller kontrollerar. Exempelvis kan det vara tjänster eller varor som kommunen upphandlar eller köper från ett företag.

kommunen bland annat satsa på solceller på fastigheter som tillhör kommunen, underlätta arbetet för kommuninvånare och företag genom solkartor som visar hur mycket solenergi som når olika tak, eller kartlägga den bästa placeringen av vindkraftverk inom kommunen.

- **Samverkan för minskade utsläpp:** Inkludera all verksamhet inom kommunens gränser i arbetet för att minska utsläppen, som företag, skolor, föreningar och offentlig sektor. Det kan till exempel göras genom att bjuda in olika aktörer till att samarbeta. Ett gott exempel är Uppsala Klimatprotokoll som finns beskrivet nedan.
- **Fossilfria investeringar:** Sälj alla finansiella innehav i fossila bolag som kommunen har placeringar i, och investera istället kommunens pengar i hållbara och fossilfria alternativ.⁶

- **Återvåta torvmark:** Dikade våtmarker orsakar stora utsläpp av växthusgaser, som kan minskas genom att återvåta markerna. Läs mer under *Skydd och förvaltning av natur*.

Relaterade nationella miljömål:

Relaterade globala mål :

⁶ Många kommuner äger och förvaltar ett stort kapital som de via sina fondplaceringar kan investera i bolag. Flera kommuner har idag placeringar i bolag som påverkar klimatet negativt, till exempel inom olje-, kol- och gasindustrin. Men genom att se över placeringspolicyn och istället placera kapitalet i hållbara alternativ kan kommunen minska avtrycket på klimat och miljö.

Klimatprotokollet i Uppsala

Uppsala är en kommun som kommit extra långt i klimatarbetet, både inom den egna organisationen och i samarbete med andra aktörer. I Uppsala Klimatprotokoll samlas företag, offentlig sektor, universitet och föreningar i Uppsala för att tillsammans arbeta för lokala och nationella mål. Det praktiska arbetet konkretiseras i fokusgrupper, som till exempel "Hållbar stadsutveckling" och "Energi". Kommunen samarbetar bland annat med Ikea, Naturskyddsföreningen i Uppsala och Svenska kyrkan i Uppsala inom ramen för Klimatprotokollet.

Läs mer om *Klimatprotokollet* och inspireras av hur er kommun kan bedriva ett målinriktat klimatarbete.⁷

Klimatpolitiska framgångar i Falun

I Falun tog tre medlemmar i Naturskyddsföreningen fram ett medborgarförslag om att minska kommunorganisationens egna utsläpp av växthusgaser, som antogs av kommunfullmäktige 2019. Medborgarförslaget innehöll krav på att kommunen ska kartlägga tjänsteresor och arbetspendling samt ta fram en åtgärdsplan som bland annat omfattar klimatkompensation för tjänsteresor och en strategi för inköp av miljöfordon. Förutom medborgarförslaget har medlemmarna påverkat genom möten med kommunledningen, gatumanifestationer och aktivitet i sociala medier.

Läs mer om medborgarförslaget och hur de gick till väga.⁸

Klimatkommunerna

Klimatkommunerna samlar kommuner, landsting och regioner som stöttar varandra i det egna klimatarbetet och driver på för ett skarpare nationellt klimatarbete. Flera

av de idag 37 medlemmarnas klimatmål är mer ambitiösa än de nationella målen. Bland annat arbetar de med att sprida goda exempel och bedriva påverkansarbete.

Läs mer om *Klimatkommunerna* och deras arbete för ett fossilfritt samhälle, så att du kan påverka din kommun att också bli en klimatkommun (om den inte redan är det).⁹

Fördjupning:

- Klimatkommunerna är en förening för kommuner, landsting och regioner som jobbar aktivt med lokalt klimatarbete. De har 37 medlemmar. De har tagit fram en lista på tio viktiga klimatåtgärder: klimatkommunerna.se/kunskapsbank
- Sveriges Ekokommuner är ett nätverk för kommuner som jobbar för att bygga hållbara samhällen. Idag finns det över 100 ekokommuner och ekoregioner. På deras webbsida finns mer information om nätverket och statistik över hur de olika kommunerna ligger till i miljö- och klimatarbetet: sekom.se
- Miljöbarometern är ett digitalt verktyg för kommuner och organisationer som vill redovisa sin miljöutveckling. Här finns mycket information om de deltagande kommunernas miljöarbete: miljobarometern.se
- Initiativet Fossilfritt Sverige är en plattform där företag, kommuner och andra aktörer kan samverka för att göra Sverige fossilfritt. Läs mer om initiativet här: fossilfritt-sverige.se

⁷ klimatprotokollet.uppsala.se

⁸ falun.naturskyddsforeningen.se/2019/02/12/kommunfullmaktige-i-falun-sa-ja-till-medborgarforslag-om-klimatarbete

⁹ klimatkommunerna.se

Från vänster: Chris Bales, Birgitta Johansson och Anders Gottberg, tre engagerade medlemmar i Naturskyddsföreningen som tog fram ett medborgarförslag till Falu kommun.

- Naturskyddsföreningens rapport *Fossilfritt, förnybart, flexibelt – Framtidens hållbara energisystem*.
Läs bland annat om hur energisystemet skulle kunna se ut 2040, hur tillräcklig effektivisering kan ske inom samtliga områden och hur tillräckligt mycket förnybar elproduktion kan byggas ut:
naturskyddsforeningen.se/vad-vi-gor/klimat/rapport-hallbar-energi
- Energimyndighetens information om solenergi visar bland annat hur solceller fungerar och kan installeras:
energimyndigheten.se/fornybart/solenergi
- Naturskyddsföreningens material *Vindkraft på rätt plats* ger vägledning kring var vindkraft placeras bäst för att undvika intressekonflikter:
naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/handledning/vindkraftparattplats_studiehandledning.pdf
- Klimatkommunernas nulägesanalys över hur kommunerna arbetar med fossilfria placeringar:
klimatkommunerna.se/wp-content/uploads/2019/09/kapitalplaceringar-som-verktyg-i-klimatomstallningen.pdf
- Fair Finance Guide har information om hållbara investeringar:
fairfinanceguide.se

Hållbar samhällsplanering

Varför: För att kunna nå nationella och globala mål för klimat och biologisk mångfald är det viktigt att planera våra samhällen på ett sätt som gynnar en hållbar utveckling.

Kommunen har planmonopol. Det innebär att kommunen själv bestämmer hur mark och vatten inom kommunens geografiska område ska användas. Kommunen har ansvar för att arbeta för en god och långsiktigt hållbar livsmiljö för kommuninvånarna genom infrastruktur, bebyggelse och säkerställande av ekosystemtjänster. Vid den fysiska planeringen har kommunen alltså goda möjligheter till ett ökat fokus på miljö och klimat.

Vad: Kommunen bör i planeringen av kommunens mark och bebyggelse arbeta för en hållbar samhällsstruktur samt främja klimatsmarta lösningar och miljövänliga sätt att leva och bo inom kommunen.

Några exempel på vad kommunen kan göra:

- **Funktionsintegrerat samhälle:** Arbeta för ett transporteffektivt samhälle genom funktionsintegrering, det vill säga att eftersträva en närhet mellan arbetsplatser, service, bostäder och kollektivtrafik¹⁰. Kommunens ytor bör utnyttjas effektivt utan att det sker på bekostnad av naturområden eller leder till försämrad bullermiljö för de boende.
- **Klimatsmarta transporter:** Gynna klimatsmarta transporter genom att utveckla gång- och cykelvägar, kollektivtrafik och cykelparkeringar samt främja laddmöjligheter för elbilar.
- **Förändrade parkeringsnormer:** Kommuner kan styra över hur många parkeringsplatser som ska finnas vid kommunala fastigheter, och kan också

¹⁰ Motsatsen till detta är stadsutglesning, där man separerar alla funktioner från varandra och förbinder dem med bilvägar, villaområden, externa köpcentra och avlägset belägna arbetsplatsområden.

ställa krav på andra fastighetsägare när de upplåter mark. Genom att förändra parkeringsnormen i tätbebyggda områden – det vill säga kravet på hur många parkeringar som behöver finnas – kan de både minska antalet parkeringar och ge mer plats åt bostäder. Till exempel kan kommunen arbeta med flexibla parkeringstal som ger fastighetsägare möjlighet att bygga färre parkeringsplatser om de ordnar med andra transportlösningar.¹¹ Det är också viktigt att alla kommunens parkeringsplatser hyrs ut till ett marknadsmässigt pris istället för att subventioneras.

- **Grön infrastruktur och ekosystemtjänster:** Kommunen kan säkerställa och utveckla grön infrastruktur och ekosystemtjänster. Det kan till exempel handla om växtbeklädda fasader och tak, gröna stråk, parker och alléer, men framför allt att säkerställa att det finns en fungerande grön infrastruktur och att denna prioriteras i planeringen. Att föra in grönska i bebyggda områden är viktigt för att människor ska känna tillgänglighet till naturen. Dessutom hjälper grönskan till att reglera temperaturen, rena luften och minska risken för översvämningar. För djurs och växters möjlighet att leva och spridas och för att gynna friluftslivet behöver lämpliga miljöer hänga ihop och bilda en fungerande infrastruktur.
- **Klimatsmarta material:** Ställa krav på klimatvänliga material vid upphandling inför bygg- och renoveringsprojekt. Det kan handla om att minska mängden produkter med fossil ursprungsråvara, förlänga materialets livslängd och cirkulera byggmaterial och produkter.

- **Energioptimering:** Främja utvecklingen av energioptimering i kommunens fastigheter och gatumark, genom energieffektivare uppvärmning, isolering, vattenförbrukning, ventilation, elsystem och belysning. Förenkla även för kommunens invånare och företag att energioptimera genom exempelvis kommunal energirådgivning.
- **Samordnad varudistribution:** Utredda förutsättningar för en kommunalt samordnad varudistribution i tätbebyggda samhällen. På så sätt kan antalet leveranstillfällen minska. Samordningen kan innebära att alla transporter går till en samlastningscentral för att sedan köras ut till verksamheter via fastställda rutter.

Relaterade nationella miljömål:

Relaterade globala mål:

¹¹ Kommuner har möjlighet att styra över antal och placering av parkeringsplatser vid kommunala fastigheter, och kan ställa krav på andra fastighetsägare. Däremot är kommuner inte skyldiga att ordna själva byggnationen av parkeringsplatser vid fastigheter de inte själva äger.

Lund växlar upp

Lunds kommun har kommit långt i sitt arbete med att främja klimatsmarta transportalternativ och har bland annat arbetat mycket med att utveckla cykelnätet. 2018 blev Lund rankad som Sveriges bästa cykelkommun av föreningen Cykelfrämjandet. Naturskyddsföreningen i Lund har länge varit engagerade för att främja cyklande och har bedrivit påverkansarbete mot kommunen. Föreningen har bland annat lämnat in skriftliga förslag, inventerat kommunens cykelmiljö och tagit fram en cykelkarta. Föreningen har en god dialog med kommunens tjänstepersoner på tekniska förvaltningen, och varje år arrangerar de tillsammans en cykeldag i Lund. Kretsens ordförande Tomas Björnsson säger att de tänker långsiktigt i sitt arbete och lyfter betydelsen av att bygga upp ett förtroende gentemot kommunen.

Läs mer om Lunds arbete med cykelnätet.¹² Här kan du få tips på hur du arrangerar en cykeldag.¹³

Klimatsmarta varutransporter på Södertörn

I Stockholms län har de åtta Södertörns-kommunerna samordnat varutransporter till de kommunala verksamheterna genom att transporterarna går till en central på ön Södertörn där de sedan körs ut via fastställda ruttor. Efter att projektet sattes igång minskade utsläppen från varutransporter i de åtta kommunerna med 70 procent mellan 2014 och 2017.

Läs mer om Södertörnskommunernas arbete och hur kommuner kan arbeta med att minimera transporter.¹⁴

¹² www.lund.se/globalassets/lund.se/traf_infra/cykla-i-lund/cykelstrategi_2018-2021_2019_w_int.pdf

¹³ lund.naturskyddsforeningen.se/wp-content/uploads/sites/130/2018/10/Arrangera_cykeldag_Lund-maj-2015.pdf

¹⁴ www.sodertornskommunerna.se/verksamhet/fasta-samarbeten-pa-sodertorn/samordnad-varudistribution.html

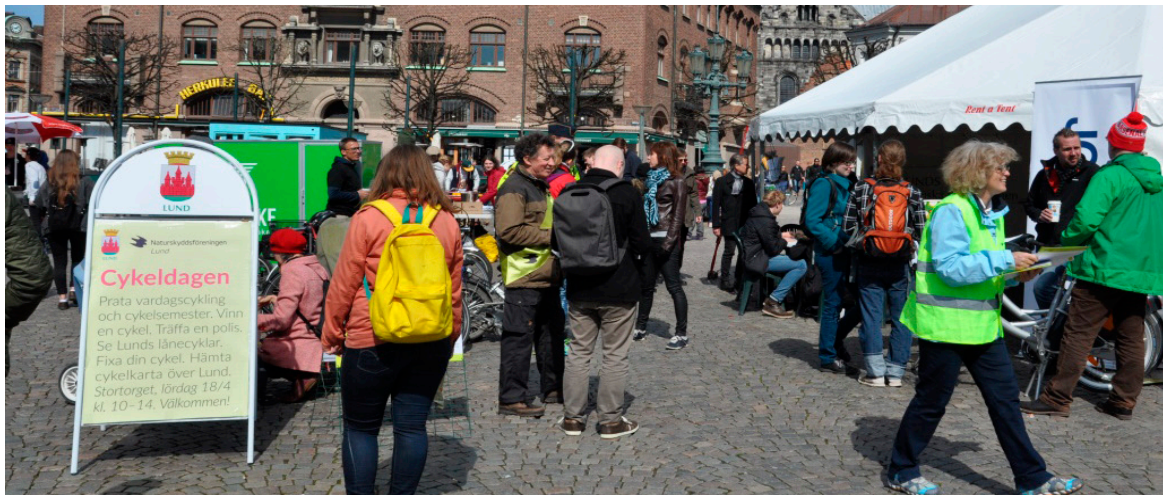
Samverkan för en hållbar stad i Göteborg

I Göteborg byggs det som aldrig förr, och Naturskyddsföreningens krets är mycket engagerad i de planer som kommunen lägger fram. Bland annat är kretsens stadsplaneringsgrupp remissinstans inför projekt som bedöms ha en miljöpåverkan och arbetar med att skriva yttranden i planärenden. Gruppen har fått till en god dialog med tjänstepersonerna på stadsbyggnadskontoret, och blev tillfrågade att delta i en hållbarhetsbedömning av Göteborgs nya översiktsplan. Där bjöds de in till samtal redan innan planen gick ut på samråd. De har dessutom anordnat föreläsningar, workshops och panelsamtal om förtätning och mer grönska i staden.

Förutom att komma med förslag till kommunens planer arbetar gruppen också med att skriva yttranden till projekt de är positiva till. Oskar Tagesson som är aktiv i gruppen berättar att de gärna vill bygga upp ett ömsesidigt förtroende och en trovärdighet gentemot kommunen. Hittills har gruppen främst fört dialog med förvaltningarna, men nästa steg blir att bygga relationer med politikerna.

Fördjupning:

- Naturvårdsverket samlar information om hållbara städer, och hur kommuner kan få stöd för miljöåtgärder: naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhalletMiljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Hallbara-stader
- Forumet Hållbar stad arbetar för en hållbar samhällsutveckling och drivs av Rådet för hållbara städer. På deras webbsida finns flera goda exempel att inspireras av: hallbarstad.se

Cykeldag på Stortorget i Lund. Foto: Thomas Björnsson.

- Hållbar Landsbygd Sjuhärad är ett treårigt samverkansprojekt mellan kommunerna som tillhör Sjuhärad, Västra Götaland, där de arbetar för att hitta vägar till att skapa en hållbar landsbygd. Information om projektet finns på de medverkande kommunernas hemsidor och på sidan Hållbar Landsbygd Sjuhärad på Facebook:
facebook.com/hallbarlandsbygdsjuharad/
- Länsstyrelserna har på uppdrag av regeringen tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur¹⁵, som också kommer att beröra kommunerna. Sök upp din länsstyrelses handlingsplan på deras webbsida. Naturvårdsverket samlar också information om grön infrastruktur:
naturvardsverket.se/gron-infrastruktur
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) har tagit fram information om parkeringsnormer:
webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-535-6.pdf
- Örebro kommun har arbetat mycket med flexibla parkeringstal och har tagit fram riktlinjer för hur kommunen ska fortsätta arbeta med parkeringsnormer. Läs mer om kommunens arbete:
orebro.se/download/18.242f1fb1556288bfbf1814a/1543841657433/Flexibla%20parkeringstal.%20Parkeringsnorm%20f%C3%B6r%20C3%96rebro%20kommun.pdf
- Länsstyrelsen i Västra Götalands län har tagit fram information om hur kommuner kan främja elbilar och laddinfrastruktur:
lansstyrelsen.se/download/18.5776ebef1633fba4a973345/1526461200445/2018-14.pdf

¹⁵ Ett nätverk av natur som gör att olika arter kan överleva och sprida sig. När man planerar att bygga "grå infrastruktur", till exempel vägar, måste man tänka på att bevara den gröna infrastrukturen. Annars är risken att det bara blir små gröna plättar kvar, som inte hänger ihop och som är för små för att många arter ska klara sig där. Exempelvis kan en viltbro över en motorled hjälpa djur att röra sig mellan två skogsområden.

Skydd och hållbart förvaltande av natur

Varför: Kommunen har flera viktiga roller som är centrala för skydd och förvaltning av natur. Dels som myndighet gällande exempelvis bygglov och strandskydd, men också som kunskapskälla och inspiratör, som verksamhetsutövare och som markägare. Kommunen har stor möjlighet att genomföra naturvårdsåtgärder för att skydda, sköta och bruka naturen på ett hållbart sätt. Naturområden som våtmarker, ängar och skogar har ofta höga biologiska, sociala och kulturella värden och bidrar med många ekosystemtjänster¹⁶. Till exempel främjar de biologisk mångfald, renar vatten från näringsämnen, jämnar ut vattenflöden, motverkar översvämningar och ger oss människor friluftsmöjligheter. Områden med höga naturvärden är också viktiga för att begränsa klimatförändringarna genom att suga upp koldioxid ur atmosfären och genom att göra samhällen mer motståndskraftiga mot framtida klimatförändringar.

Över 60 procent av kommunerna har endast skyddat 2 procent eller mindre av den kommunägda marken genom egna beslut. Det visar Naturskyddsforeningens undersökning Sveriges bästa naturvårdskommun 2018:
www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_sveriges_basta_naturvardskommun_2018.pdf

¹⁶ Ekosystemtjänster är alla de tjänster och produkter som vi människor får gratis från naturen. Det kan till exempel handla om pollinering genom bin, humlor och andra insekter, vattenreglering genom våtmarker och skogar, eller naturupplevelser. Gemensamt för ekosystemtjänster är att de är beroende av levande och fungerande ekosystem. Ett ekosystem kan till exempel vara en skog eller ett område runt en stubbe.

Vad: Kommunen bör arbeta för att skydda, vårda och bruka sin mark och natur på ett hållbart vis. Den bör arbeta med naturvårdsåtgärder som reservatsbildning, restaurering och återskapande av naturområden med värdefulla biologiska, sociala och kulturella värden. Några exempel på vad kommunen kan göra:

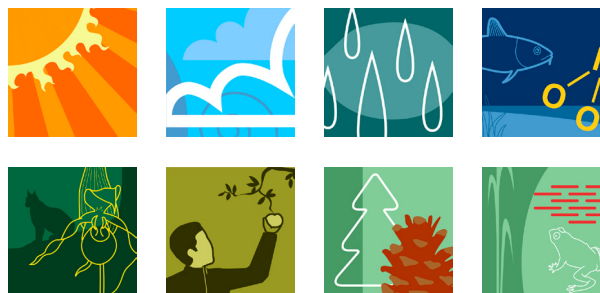
- **Naturvårdsprogram:** Ta fram ett naturvårdsprogram eller motsvarande som redovisar mål och åtgärder för ett hållbart brukande och skydd av mark och vatten.
- **Inventering av värdefull natur:** Ta fram ett kunskapsunderlag över värdefull natur i kommunen, i form av inventeringar och liknande, som kan ligga till grund för såväl fysisk planering som naturvårdsåtgärder.
- **Skydd av skog:** Skydda all skyddsvärd kommunal skog, däribland all tätortsnära skog, som kommunalt reservat.
- **Skötsel av tätortsnära skog:** Bedriva rekreativ inriktad skötsel i tätortsnära skog och annan natur som har betydelse för lokalbefolkningen. Det innebär en skötsel som bevarar, vårdar och utvecklar sociala, kulturella och biologiska värden. Bland annat kan det handla om att skog inom 300 meter från skolor, förskolor och äldreboenden undantas från åtgärder som inte främjar dessa värden.
- **Hyggesfritt skogsbruk:** Bedriva hyggesfritt¹⁷ skogsbruk i de kommunalt ägda skogar som brukas.
- **Återskapa våtmark:** Våtmarker binder stora mängder koldioxid och spelar en

¹⁷ Hyggesfritt skogsbruk betyder att man brukar skogen utan att lämna stora kala ytor. Istället plockar man ut en del av träden med jämna mellanrum för att ta hänsyn till skogens biologiska, sociala och kulturella värden.

viktig roll för biologisk mångfald. Många våtmarker i Sverige har dikats ur. Att restaurera och anlägga nya våtmarker är en viktig och konkret insats för klimat, vattenkvalitet och biologisk mångfald. Kommunen kan upprätta en våtmarksplan som kartlägger vilka områden som kan återvätas och arbeta tillsammans med andra markägare för att genomföra planen.

- **Gynna pollinerare:** Låta en del gräsytor som vanligtvis klipps, som grässlånter och välgkanter, växa fritt och blomma genom att bland annat så ängsblommor. Kommunen kan också ta fram pollineringsplaner för att förbättra förutsättningarna för pollinerande insekter genom att öka den biologiska mångfalden.
- **Restaurera vatten:** Många vattendrag är kraftigt påverkade av exempelvis uträtningar, rensningar, vandringshinder för fisk och dammar. Här kan kommunen göra mycket för att underlätta för livet i vattnet¹⁸, både genom åtgärder på egen hand, genom att riva ut gamla dammar¹⁹ och genom en aktiv roll i respektive vattenråd för de olika vattendragen i kommunen.

Relaterade nationella miljömål:

Relaterade globala mål:

¹⁸ www.vattenmyndigheterna.se/vattenforvaltning/vattenforvaltning-i-sverige/kommunernas-roll.html

¹⁹ Se exempel från Klippan: www.klippan.se/kommunpolitik/pagang-iklippanskommun/ronneaprojektet.4.a2c62a0163f342e6c1461ad.html

Skydd av tätortsnära skogar i Fagersta

I Fagersta har Naturskyddsföreningens krets under flera års tid kämpat för att bevara de tätortsnära skogarna. Skogsområdena som är mellan 90 och 130 år gamla och som har mycket höga sociala värden och vissa naturvärden, hotades av avverkning genom kommunens nya skogsbruksplan. Inför kommunfullmäktiges beslut om planen 2017 drog påverkansarbetet igång för att stoppa slutavverkningen. Genom att kontakta och skriva insändare till den lokala tidningen, dela ut flygblad och knacka dörr med en namninsamling hos lokalbor lyckades föreningen sätta frågan på agendan. Under loppet av tre veckor skrev 900 Fagerstabor på namnlistan och 64 personer demonstrerade mot avverkningen utanför kommunfullmäktiges sammanträde. Flera insändare med svar från den dåvarande förvaltningen ledde till en bra diskussion både i tidningen och i en lokal grupp på Facebook.

Planerna godkändes trots detta i fullmäktige med löfte om att kommunen skulle certifiera sig som skogsägare och att skog därmed skulle skyddas. Trots det avverkades två av de sju aktuella skogsområdena. Men föreningen gav inte upp. Fler blev aktiva i föreningen och frågan fick allt mer uppmärksamhet av lokalbor. Efter att föreningen avslöjade att de inventeringar som låg till grund för kommunens beslut var mycket bristfälliga tog föreningen fram ett medborgarförslag om att revidera skogsbruksplanen. Veckan innan medborgarförslaget togs upp i kommunstyrelsen samlades 93 Fagerstabor i stadens park för att återigen visa hur många som ville bevara skogen. Till slut gav deras hårda arbete resultat. Hösten 2019 tyder mycket på att två av de hotade skogarna kommer att skyddas. Kretsen har också goda förhoppningar om att ytterligare tre områden ska skyddas.

Föreningens ordförande Pia Boiardt nämner flera saker som är viktiga i påverkansarbetet.

Bland annat lyfter hon vikten av att trycka på det som berör människor. I det här fallet var det främst skogens sociala värden för lokalbefolkningen. Hon nämner dessutom folkviljans makt och betydelsen av att samla ihop så många engagerade som möjligt. Att arbeta för att vinna människors förtroende och att bli uppfattad som en positiv kraft genom att agera konstruktivt och på ett begripligt sätt är ytterligare faktorer. Slutligen säger hon att man måste våga fortsätta föra diskussion och bjuda in politiker och tjänstepersoner till samtal, även om det till en början inte verkar ge resultat.

Till strandskyddets försvar i Gislaved

I januari 2019 fick Gnosjö Naturskyddsförening i Gislaved efter långvarigt hårt arbete för skydd av värdefull natur ett positivt besked.

Föreningen och Viks byalag arbetade mot kommunen som ville göra undantag i strandskyddet och tillåta bebyggelse av 23 nya villor vid stranden. Exploateringen riskerade att påverka både bybornas möjligheter till friluftsliv och den höga artrikedomen i området. Men efter en flera års lång kamp mot kommunen, bestående av yttranden, remisser och vändor av överklaganden, fick föreningen och Viks byalag rätt av Miljööverdomstolen. Det avgörande för beslutet var dels att kommunen inte hade gjort någon miljökonsekvensbeskrivning, dels den höga artrikedomen i området.

Läs mer om kretsens och de engagerades arbete.²⁰

Myllrande våtmarker i Kristianstad

En kommun som har arbetat mycket med att bevara och utveckla sina naturområden är Kristianstad i Skåne. Kristianstad Vattenrike omfattar Helgeåns avrinningsområde och är

20 www.sverigesnatur.org/aktuellt/seger-for-lummern-och-byborna-i-vik

Håslövs ängar, Vattenriket i Kristianstad. Foto: Christer Neideman 30 mars 2019.

idag utsett till ett så kallat biosfärområde.²¹ I samverkan med markägare, jordbrukare, myndigheter och föreningar arbetar kommunen för att skapa naturreservat och säkerställa bevarande av ekosystemtjänster. Bland annat har det länge pågått ett stort arbete med att restaurera och anlägga våtmarker. De senaste tio åren har drygt 200 hektar våtmark anlagts. Naturskyddsföreningens lokala krets i Kristianstad har sedan Vattenrikets start varit aktiva i och samverkat med kommunen i projektet och är med i samrådsgruppen för Vattenriket.

Läs mer om Kristianstads arbete med Vattenriket.²²

21 Vattenriket i Kristianstad är ett av fem biosfärområden i Sverige. Ett biosfärområde är ett område där det finns särskilt höga kulturhistoriska och biologiska landskapsvärden. Unesco utser biosfärområden runt om i världen. Idag finns det cirka 700 stycken.

22 vattenriket.kristianstad.se

Hyggesfritt skogsbruk i Göteborg

Göteborgs kommun ligger i framkant vad gäller en omställning till ett hyggesfritt skogsbruk. 2014 antog fastighetsnämnden en ny skogspolicy med stort fokus på bevarande och stärkande av biologisk mångfald. Ansvaret för kommunens skogar är delat mellan fastighetsnämnden och park- och naturvårdsnämnden, där fastighetsnämnden ansvarar för de områden som inte är skyddade som reservat eller planlagt som naturområde. Med skogens biologiska och sociala värden i fokus är kommunens målsättning att skogen ska skötas och brukas med hyggesfria metoder, samtidigt som en variation av trädslag ska säkerställas och ekosystemtjänster identifieras och utvecklas. Kommunens skogspolicy har uppmärksamats av bland annat Naturskyddsföreningen i Göteborg, som delade ut 2018 års Kaprifolpris till skogsförvaltaren på fastighetskontoret. Priset delas ut till en person eller organisation som har genomfört en insats som gynnar miljön.

Läs mer om och inspireras av Göteborgs kommuns skogspolicy.²³

Fördjupning:

- Naturskyddsföreningens rapport Sveriges bästa naturvårdskommun 2018:
[naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_sveriges_basta_naturvardskommun_2018.pdf](https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_sveriges_basta_naturvardskommun_2018.pdf)
 - Naturskyddsföreningens lathund för vad kommuner kan göra i naturvårdsfrågor:
[naturskyddsforeningen.se/lathund-naturvanlig-kommun](https://www.naturskyddsforeningen.se/lathund-naturvanlig-kommun)
 - Naturskyddsföreningens strandskyddshandledning:
[naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/kretshandledning_version_181005.pdf](https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/kretshandledning_version_181005.pdf)
 - Naturskyddsföreningens material och information om hur naturen kan användas som klassrum:
[naturskyddsforeningen.se/skola/naturen-som-klassrum](https://www.naturskyddsforeningen.se/skola/naturen-som-klassrum)
 - Naturskyddsföreningens handledning för tätortsnära skog:
- Naturskyddsföreningens information om våtmark och våtmarksprojekt:
[naturskyddsforeningen.se/vatmarker](https://www.naturskyddsforeningen.se/vatmarker)
 - Naturvårdsverket har material om våtmarker:
naturvardsverket.se/vatmark
 - Trafikverkets sammanställning av information till kommuner om inventeringar av artrika vägkanter och kunskapsunderlag:
trafikverket.se/for-dig-i-branschen/miljo---for-dig-i-branschen/natur-kultur-och-landskap
 - Naturskyddsföreningen, WWF, Sportfiskarna och Älvräddarnas rapport om dammutrivningar:
[naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_dammutrivning_2018.pdf](https://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_dammutrivning_2018.pdf)
 - Naturskyddsföreningens konkreta tips på lokala åtgärder för vatten och hav:
[naturskyddsforeningen.se/viva-vatten](https://www.naturskyddsforeningen.se/viva-vatten)

Del 1: Fakta om tätortsnära skog²⁴

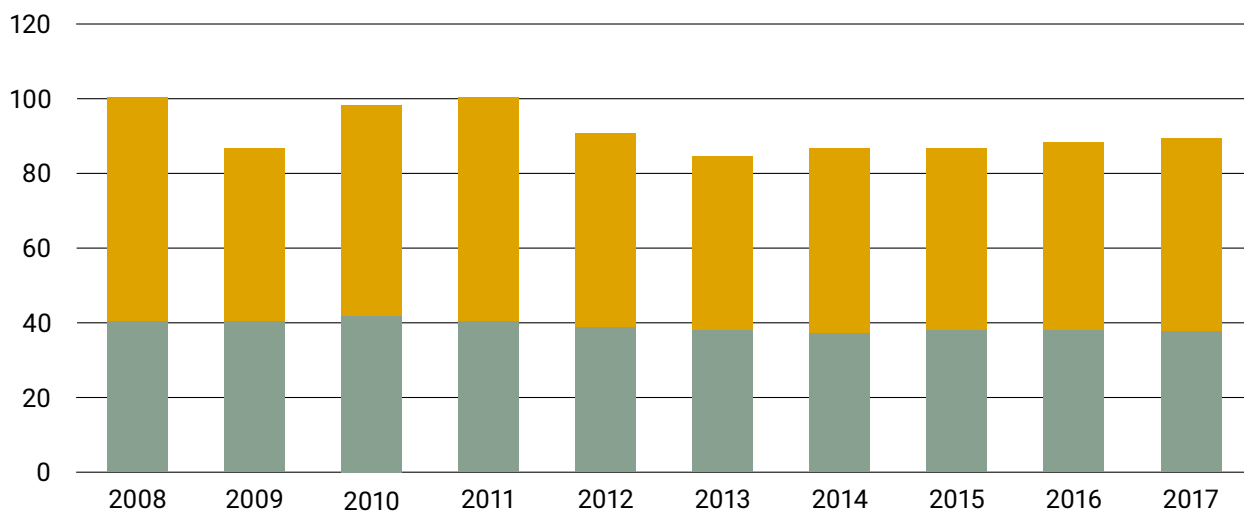
Del 2: Verktyg vid arbete med skydd av tätortsnära skog²⁵

²³ [goteborg.se/wps/wcm/connect/75be1b73-0510-4136-b619-1bc5dd6efa1d/Fastighetskontorets_skogspolicy.pdf?MOD=AJPERES](https://www.goteborg.se/wps/wcm/connect/75be1b73-0510-4136-b619-1bc5dd6efa1d/Fastighetskontorets_skogspolicy.pdf?MOD=AJPERES)

²⁴ www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/handledning/handledning-skydda-tatortsnara-skogar-del-1-fakta-om-tatortsnara-skog.pdf

²⁵ www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/handledning/handledning-skydda-tatortsnara-skogar-del-1-fakta-om-tatortsnara-skog.pdf

Svenska konsumtionsbaserade utsläpp 2008 – 2017, Megaton

■ Utsläpp i Sverige ■ Utsläpp i utlandet. Måttet konsumtionsbaserade utsläpp omfattar utsläpp från produktion i Sverige och från importen. Exporten däremot räknas bort. Källa: Naturvårdsverket²⁷

Smart resurshushållning

Varför: Kommunen har en viktig roll i att vid inköp av varor och tjänster se över sin egen verksamhet och samtidigt underlätta för mer hållbara konsumtionsmönster hos invånarna. Ur ett produktionsperspektiv har de inhemska utsläppen i Sverige minskat stadigt sedan länge. Men om varor som produceras i andra länder och konsumeras i Sverige också inkluderas har utsläppen enligt Naturvårdsverket istället ökat de senaste åren. Svenskarnas genomsnittliga koldioxidutsläpp ligger på 11 ton koldioxid per år, om konsumtionen räknas in. Det är tio gånger mer än vad som är hållbart. Samtidigt leder dagens höga produktion av varor till att jordens resurser utvinns på ett ohållbart sätt och riskerar att utarmas. På det området finns fortfarande mycket att göra för omställningen till ett hållbart samhälle.

26 www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgas-ser-konsumtionsbaserade-utslapp-Sverige-och-andra-lander

Vad: Kommunen bör arbeta för en övergång till mer cirkulära flöden²⁷ av produkter och material i sin egen verksamhet och underlätta för medborgare att samäga, hyra, reparera och återvinna produkter och varor. Några exempel på vad kommunen kan göra:

- **Återanvändning:** Arbeta för en ökad återanvändning av produkter inom kommunen, till exempel genom interna återbruk för möbler och prylar i kommunens egna verksamheter och fastigheter. Kommunen kan också främja möjligheter för invånare att laga och återanvända produkter.
- **Samägarskap:** Främja samägande och delningsekonomi, genom att exempelvis låta bibliotekens funktion utökas till utlåning av symaskiner och verktyg eller främja möjligheter att låna eller hyra transportmedel.

27 Med cirkulära flöden utnyttjas allt som tillverkats så länge det bara går. När sakerna är förbrukade återanvänds och återvinns så mycket som möjligt om och om igen, för att tära mindre på jordens resurser och minska avfallsmängderna.

- **Utvecklade återvinningscentraler:** Stärka återvinningscentralernas roll för återanvändning och återvinning, genom att exempelvis införa en mellanstation för sådant som går att återbruka.
- **Förbättrad avfallssortering:** Utveckla avfallssorteringen i kommunens verksamheter och fastigheter. Kommunen kan också underlätta för kommuninvånarna att sopsortera på allmänna ytor, exempelvis gator, promenadstråk och bibliotek.
- **Minimera engångsartiklar:** Sträva mot en minimal användning av engångsartiklar, som plastmuggar och skoskydd, i kommunala verksamheter.
- **Informationsåtgärder:** Bedriva ett aktivt kommunikationsarbete för att upplysa kommuninvånarna om möjligheter att hyra, låna och återbruka samt informera om hur och var olika avfallsfraktioner ska slängas.
- **Samarbete med näringsliv:** Sträva efter ett samarbete med det lokala näringslivet i arbetet för en cirkulär ekonomi, till exempel vid upphandling och genom att ta fram gemensamma handlingsprogram och mål.

Relaterade nationella miljömål:

Relaterade globala mål :

Fokus på hållbara kretslopp i Göteborg

I Göteborgs kommuns kretsloppspark Alelyckan finns ett helhetstänkt kring återvinning och återanvändning. Besökaren möts först av affärer som säljer begagnade varor som kläder och möbler, för att sedan passera en sorteringsstation där personalen hjälper till med att sortera ut det som ska gå vidare till second hand-försäljning. Sist når besökaren stationen för avfall, som sorteras i olika containrar på återvinningscentralen.

Läs mer om hur Göteborgs kommun arbetat med kretsloppsparken.²⁸

Klimatsmart shopping i Eskilstuna

I Eskilstuna invigdes 2015 världens första återbruksgalleria, ReTuna, som har fokus på miljövänlig shopping. I gallerian samlas återbruksbutiker och affärer som lagar och fixar prylar under ett och samma tak. Gallerian ligger dessutom i anknäytning till återvinningscentralen där besökare kan lämna såväl grovavfall och skrot som gamla kläder och möbler som går vidare till butikerna i gallerian.

Läs mer och få inspiration till hur kommunen kan arbeta för återbrukande och hållbar konsumtion.²⁹

Hållbart resursutnyttjande i Ystad

Ystad kommun i Skåne har kommit på ett smart sätt att använda det överskott av kontorsmaterial och möbler som ofta uppstår inom olika delar av kommunens verksamhet. Genom kommunikationstjänsten *off2off* kan kommunens anställda lägga upp annonser för möbler och prylar, som sedan kan matchas med någon annans behov. På så sätt fungerar tjänsten

²⁸ goteborg.se/wps/portal/start/avfall-och-atervinning/har-lamnar-hushall-avfall/kretsloppsparken-aterbruket/!ut/p/z1/hY7RColwGEafpRfYvy-nodjkDRY3UKNTdiMZaA91CxUFPnz1A9N0dzrn4QEADwvSbVv2qrenHnVs-RdCXJKhoRjouExTi95mV8zk_FLQih_helXeMf4xgyEHqYkLtPCCPm-ywMC

²⁹ www.retuna.se

som en plattform för internt återbrukande.

Läs mer om Ystad kommuns arbete på Naturvårdsverkets sida för Sveriges Miljömål.³⁰

Fördjupning:

- Naturskyddsföreningens information om cirkulär ekonomi:
naturskyddsforeningen.se/cirkular_ekonomi
- Naturskyddsföreningens information om konsumtionsbaserade utsläpp:
naturskyddsforeningen.se/konsumtionsutslapp
- Naturvårdsverkets statistik över konsumtionsbaserade utsläpp:
naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-Sverige-och-andra-lander/
- Naturskyddsföreningens rapport Rätt plast på rätt plats visar hur vi kan använda plast på ett hållbart sätt:
naturskyddsforeningen.se/plastp%C3%A5r%C3%A4ttplats
- Information om Botkyrka kommuns bilpool, som kan användas av både anställda och medborgare:
botkyrka.se/bo--bygga/gator-och-resande/bilpool.html
- Naturskyddsföreningens faktablad om avfallstrappan. Avfallstrappan är ett EU-direktiv som är antaget i svensk lag, som styr hur avfallet ska tas hand om:
naturskyddsforeningen.se/skola/energifallet/faktablad-avfallstrappan

³⁰ sverigesmiljomal.se/larande-exempel/battre-resursutnyttjande-med-ateranvandningsportal/

Hållbar mat

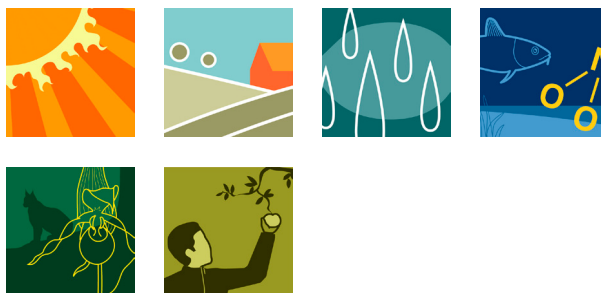
Varför: En fjärdedel av de svenska hushållens klimatpåverkan kommer från livsmedel. Kött är en särskilt stor klimatbov, men andra delar av livsmedelsproduktionen påverkar också klimatet och vår miljö. Samtidigt slängs så mycket som en tredjedel av all producerad mat, och mycket av den är inte gammal eller på annat sätt dålig. Inom skola och omsorg serveras nästan tre miljoner måltider varje dag exklusive personalmat. Kommunen har stora möjligheter att minska matens miljö- och klimatpåverkan, inte minst genom att ställa krav vid upphandling av maten som serveras.

Vad: Kommunen bör ställa höga krav på miljö- och klimatsmart mat vid upphandling av mat som serveras i kommunala verksamheter samt arbeta för att minska matens klimat- och miljöpåverkan. Här är några exempel på vad kommunen kan göra:

- **Ekologiskt:** Öka andelen ekologiska varor för att gynna den biologiska mångfalden.
- **Vegetariskt:** Öka det vegetariska utbudet för att bidra till att minska utsläppen av växthusgaser från bland annat köttproduktion.
- **Naturbeteskött:** Välj svenskt naturbeteskött,³¹ gärna närproducerat, om kött ska serveras. Det gynnar naturbetesmarker och stärker biologisk mångfald.

- **Säsongsbaserat och närproducerat:** Öka andelen säsongsbaserade och närproducerade varor för att bland annat minska klimatpåverkan från transporter och el för förvaring och kylning av varor.
- **Minskat matsvinn:** Arbeta för att minska matsvinnet i kommunala verksamheter genom att till exempel väga matavfallet eller servera mat på mindre tallrikar i skolor.

Relaterade nationella miljömål:

Relaterade globala mål:

³¹ Naturbetesmarker är de gräsmarker som bevaras och hålls öppna tack vare betande djur. Dessa marker går inte att anpassa för odling. Betade marker och ängar är hem för många arter. De är livsviktiga inte minst för en mängd utrotningshotade växter, svampar insekter och fåglar. För att bevara den biologiska mångfalden behöver markerna fortsätta hållas öppna. Naturbeteskött kommer från de djur som betar på dessa betesmarker och bidrar till att bevara dem.

Klimatsmart mat i Karlstad

I Karlstads kommun har man i projektet Klimatsmart mat genomfört utbildningar, informationssatsningar och mätningar av matsvinn. Resultatet i kommunens grund- och gymnasieskolor visar att matsvinnet på kommunens skolor minskat med 46 procent, vilket har gett besparingar på 1,7 miljoner kronor. Samtidigt har klimatpåverkan från köttkonsumtion minskat med 42 procent.

Läs mer om projektet Klimatsmart mat.³²

Eko-fokus i Vellinge

Vellinge kommun har kommit långt i sitt arbete för en övergång till ekologisk och svensk mat i kommunala verksamheter och har nu 80 procent ekologisk mat. Kommunen har flera år i rad kommit på första plats i Ekomatligans tävling där priset går till den kommun som har störst andel ekologiskt i sina kök.

Läs mer om föreningen Ekomatcentrums rankning Ekomatligan.³³

Gävle kommun och föreningsliv i samverkan

Naturskyddsföreningens krets i Gävle har länge haft ett samarbete med och påverkat kommunen för ett ökat fokus på miljö och klimat. Föreningen har bland annat haft en god dialog med kommunen om att öka utbudet av ekologiskt i kommunens verksamheter. Under Miljövänliga Veckan 2014, som gick under temat Byt till Eko, skickade föreningen in ett medborgarförslag om 100 % ekologisk mat och frukt i kommunens förskolor. Förslaget gick igenom i fullmäktige, och därefter har föreningen via kommunens utbildningsförvaltning skickat ut info till förskolor om ekologisk frukt

och mat. Föreningens styrelsemedlem Per-Olof Erickson vill framhäva att allt som görs för att påverka en kommun spelar roll och gör skillnad. Även om resultaten inte visar sig direkt så kan frågan ligga och gro, och komma upp för diskussion på sikt.

Fördjupning:

- Naturskyddsföreningens information om varför det är bra att byta till eko: naturskyddsforeningen.se/vad-vi-gor/jordbruk/6-anledningar-att-byta-till-eko
- Naturskyddsföreningens information om naturbetesmarker och varför de är viktiga för den biologiska mångfalden: naturskyddsforeningen.se/betande-djurger-rik-natur
- Livsmedelsverkets nya kostråd (2019) för skolcafeterior och förskolor, där de bland annat förespråkar mer grönt och mindre kött: livsmedelsverket.se/globalassets/publikationsdatabas/broschyrer/bra-maltider-i-skolan.pdf
- Helsingborgs kommuns projekt SmartMat Hbg, där kommunen satsat på att minska matsvinnet och öka det vegetariska utbudet i skolorna: naturskyddsforeningen.se/skola/smartmathbg

³² karlstad.se/Utbildning-och-barnomsorg/Forskola-och-familjedaghem/Maltider/Klimatsmart-Mat/

³³ ekomatcentrum.se/om-ekomatsligan/

Så kan du påverka

I det här kapitlet får du metoder och tips på hur du kan påverka politiken där du bor.

Lokalt påverkansarbete

Som medborgare finns det många möjligheter att påverka i lokala frågor. Dels går det att använda de möjligheter som kommunen erbjuder, som att skicka in medborgarförslag eller ta initiativ till en folkomröstning. Dels kan ni få genomslag för det ni vill genom att kontakta lokal media, skriva debattartiklar eller ta direktkontakt med politiker. Många politiker och tjänstepersoner tar gärna emot förslag på åtgärder tillsammans med bra argument. Se påverkansarbetet som ett sätt att hjälpa kommunen att hitta lösningar på problem.

Vilken typ av påverkansarbete som passar bäst kan skilja sig åt beroende på var i processen en fråga ligger och vilken tid och resurser som finns för arbetet.

Tips på enkäter och undersökningar som kan ge statistik och underlag för påverkansarbetet:

- Sveriges Ekokommuner – samlar statistik över kommunernas miljö- och klimatarbete: www.sekom.se/
- Kolada – ett verktyg för hur kommunerna ligger till i arbetet med de globala hållbarhetsmålen: www.kolada.se/
- Aktuell Hållbarhet – genomför enkäter om kommunernas arbete inom hållbarhet: kommunrankning.miljobarometern.se/
- Sveriges bästa naturvårdskommun 2018 – Naturskyddsföreningens enkät om hur kommunerna ligger till i naturvårdsarbetet: www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/rapport_sveriges_basta_naturvardskommun_2018.pdf

Åtta steg för att komma igång med påverkanarbetet:

1. **Identifiera frågan.** Inom vilket område vill ni åstadkomma förändring? Har ni redan en konkret idé om vad kommunen borde göra?
2. **Kontrollera ansvarsområdet.** Börja med att kolla upp att frågan ligger inom kommunens ansvarsområde.
3. **Ta reda på vad kommunens gjort, gör och planerar.** Vad har kommunen gjort tidigare inom samma område? Finns uppsatta mål och planerade åtgärder?
4. **Undersök beslutsprocessen.** Om frågan är aktuell, ta reda på vad som har diskuterats eller föreslagits, när frågan ska tas upp igen och när beslut ska fattas. Identifiera rätt tidpunkt för att påverka. Agera i god tid, ju längre innan ett beslut ska fattas desto bättre. Bevaka kommunens ärenden, gärna innan de kommer upp i nämnderna, genom att:
 - Söka på kommunens webbsida.
 - Kontakta kommunen.
 - Prenumerera på ärenden som gäller en viss fråga, om den möjligheten finns i din kommun.
5. **Identifiera ansvariga.** Vilken instans ansvarar för frågan? Ligger frågan/ärendet hos exempelvis stadsbyggnadsnämnden eller miljö- och hälsoskyddsnämnden? Vilken förvaltning ansvarar för ärendet?
6. **Hitta nyckelpersoner.** Finns det personer inom kommunen som är särskilt viktiga att uppvakta för att få genomslag för ert förslag? Det kan vara en direkt ansvarig person eller någon som visat engagemang för frågan. Läs exempelvis

motioner, uttalanden och artiklar för att ta reda på hur olika personer ställer sig till ert förslag och vad andra eventuellt föreslagit.

7. **Skapa lokala samarbeten.** Finns det fler som kan vara intresserade av att driva samma fråga? Försök hitta personer eller organisationer som har kunskap i frågan och kan förbättra möjligheterna att få gehör för ert förslag.
8. **Förbered ett underlag och vässa argumenten.** Formulera ett tydligt budskap som beskriver problemet, vad lösningen är och hur ditt/ert förslag bidrar till lösningen. Visa på fakta och konkreta lösningar, och använd gärna goda exempel.

Offentlighetsprincipen

Kommuner omfattas av offentlighetsprincipen. Syftet med den är att medborgare ska kunna få insyn i bland annat hur politiker och tjänstepersoner sköter stat, landsting och kommun. I och med att handlingar som förvaras hos kommunen är allmänna, så länge de inte omfattas av sekretess, så har medborgare rätt att ta del av exempelvis motioner, protokoll och mötesanteckningar.

Direktkontakt med politiker och tjänstepersoner

Grunden i allt påverkansarbete handlar om relationer med de människor som har makten att besluta över en viss fråga, eller med dem som har möjlighet att påverka makthavarna. Därför är långsiktiga relationer med både politiker och tjänstepersoner en viktig del i politiskt påverkansarbete. Genom att bygga upp relationer visar din grupp att ni är en seriös röst i debatten och en källa till fakta som kommunen kan vända sig till.

Några saker att tänka på:

- **Identifiera nyckelpersoner.** Försök att hitta nyckelpersoner inom kommunen med ansvar eller engagemang för frågan. Tänk bredare än valda politiker. Både politikernas sakkunniga och kommunens tjänstepersoner kan vara centrala aktörer. Kanske finns det en miljöstrateg eller kommunekolog ni kan bjuda in till samtal?
- **Be om ett möte.** Initiera kontakten genom att be om ett möte. Berätta vad ni vill prata om och ge gärna förslag på några olika mötestider.
- **Förbered mötet.** Politiker är ofta mycket upptagna och det är viktigt att förbereda mötet väl. Tänk igenom vilka frågor och argument som är viktigast att lyfta och vilka som kan prioriteras bort om tiden är knapp. Tänk igenom vilka frågor eller motargument ni kan mötas av och hur ni kan bemöta dessa.
- **Anpassa argumentationen.** Anpassa era argument efter vem ni pratar med. Försök att visa hur era förslag hjälper beslutsfattaren att nå sina mål.
- **Förbered ett underlag.** Inför mötet är det bra att sammanfatta förslag och huvudargument i ett kort och sakligt underlag som ni kan lämna över i samband med mötet. Skriv gärna några rader om er förening eller grupp och ange kontaktperson.
- **Agera respektfullt och konstruktivt.** En bra attityd räcker alltid längst, särskilt för att bygga långsiktiga relationer.
- **Håll kontakten och vårda relationen.** Visa att ni är seriösa och vill ha ett långsiktigt samarbete. Ge positiv respons och visa uppskattning när politikerna och tjänstepersonerna gör något bra.

Verktyg för påverkan som kommuner erbjuder

Det finns många olika metoder och tillvägagångsätt för att bedriva påverkansarbete mot kommunen. Vissa av dessa finns till och med beskrivna i kommunallagen, även om flera av dem är frivilliga för kommunen att erbjuda. Nedan följer några ingångar för påverkan som kommunerna själva kan erbjuda sina medborgare. Ofta finns mer information om vad som gäller i just din kommun på kommunens webbsida.

Skriv ett medborgarförslag

I flera av Sveriges kommuner finns möjligheten att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige. Medborgarförslag är ett förslag om att förändra eller förbättra något inom kommunens ansvarsområde. Inom miljöområdet kan det till exempel handla om att kommunen bör anta en koldioxidbudget eller anlägga en ny cykelväg. Medborgarförslag är därför ett av de viktigaste redskapen som medborgare erbjuds för att lyfta frågor till kommunfullmäktige. Vissa regioner i Sverige tar också emot förslag till regionfullmäktige. Gå in på kommunens webbsida för att ta reda på vilka möjligheter som erbjuds i din kommun och hur du ska gå till väga när du skickar in ditt förslag.

Några saker som kan vara bra att tänka på:

- Kommuner hanterar möjligheten till medborgarförslag på olika sätt. I vissa kommuner kan förslag skickas direkt via kommunens webbsida, istället för som fysisk blankett. Då kan det också finnas möjlighet för kommuninvånare att digitalt rösta på förslaget, och krav på ett minsta antal röster för att förslaget ska tas upp i kommunfullmäktige. Kolla upp vad som gäller för att ett förslag ska tas upp i fullmäktige i din kommun.
- Enligt kommunallagen ska medborgarförslag behandlas senast ett år efter att det anmälts och den som skickat in förslaget ska meddelas när förslaget ska tas upp till beslut.
- Håll utkik på kommunens webbsida eller kontakta ansvariga för frågan för att få veta var förslaget ligger i beslutsprocessen.
- Kommuner får ofta in en stor mängd ärenden och förslag, och det finns alltid en risk att ditt förslag inte hinns med och bordläggs till ett senare möte.

Tips för att formulera ett skarpt budskap

- Visa på bred samhällsnytta genom att identifiera andra fördelar som kommer ur förslaget, till exempel renare luft, säkrare gator eller rekreation. Framhåll vinster för både kommun och medborgare. Kanske finns det också ekonomiska vinster? Om förslaget till exempel handlar om bevarande och vård av naturområden kan ekoturism vara ett argument.
- Koppla gärna förslagen till kommunens egna mål, nationella miljömål och Agenda 2030.
- Försök ta reda på hur kommunen har levt upp till tidigare planer och mål. Om det finns utrymme för förbättringar kan det användas som argument för tydligare åtgärdsplaner och ett mer målinriktat arbete.
- Kommuner är ofta känsliga för jämförelser med andra, och att lyfta att en kommun är bättre eller sämre än en annan kommun i en viss fråga kan öka politikernas intresse för förslagen.
- Om det finns skäl för beröm till kommunen – ge beröm. Kommuner är inte alltid vana vid att deras insatser uppmärksammas. Genom att ge beröm kan ni stärka miljöengagerade politiker och tjänstepersoner, och dessutom bygga upp förtroendet och viljan att lyssna.

Lämna yttranden och svara på remisser

Varje år skickar kommuner ut förslag på remiss för att få in synpunkter. Till exempel kan en myndighet eller en lokal förening vara remissinstans. Men alla – inklusive föreningar och privatpersoner – kan svara på en remiss även om de inte listas som remissinstans.

Några saker att tänka på:

- **Rubrik:** Skriv vilket förslag remissvaret gäller.
- **Sammanfattning:** Om svaret är längre än några sidor, inled med en kort sammanfattning av vad ni vill föra fram.
- **Disposition:** Följ gärna förslagets disposition, när du skriver, så det blir lätt att följa, och hänvisa till avsnitt i betänkandet. Men kom ihåg att du inte behöver kommentera på allt, utan bara det som är relevant.
- **Synpunkter:** Var tydlig med vad som är era ställningstaganden och synpunkter i frågan, och försök formulera er kort och kärnfullt, gärna i punktform. Hänvisa till vad i förslaget som synpunkten gäller. Förklara varför ni tycker just så. Tänk på att skilja egna åsikter från fakta.
- **Saklighet:** Var saklig och sväva inte iväg utanför det som förslaget gäller.
- **Språk:** Skriv på ett lättbegripligt och konkret sätt, fatta dig kort och kärnfullt.
- **Dela med andra:** Skicka gärna remissvaret till andra relevanta aktörer. Om ni är tidigt ute i processen är det kanske möjligt att få andra att plocka upp era synpunkter i egna remissvar, vilket ger mer kraft.

- **Opinionsbilda:** Kan remissvaret exempelvis fungera som underlag för en debattartikel för att sätta ytterligare press i frågan?
- **Svarsperiod:** Glöm inte att hålla koll på när svarstiden är slut.

Tips! Regeringskansliet har tagit fram vägledningen *Svara på remiss – hur och varför*.³⁴

Delta i samråd och medborgardialoger

Inför stadsbyggnadsprojekt ska kommunen enligt plan- och bygglagen samråda med de som berörs av byggplanerna, till exempel länsstyrelsen, boende och andra som påverkas. Samråden är till för att samla in information, synpunkter och önskemål innan detaljplanen tas fram. Där kan medborgare få chansen att påverka den fysiska planeringen av samhället både tidigt i planeringsprocessen och senare i implementeringsfasen.

Några saker att tänka på om inför samråd eller dialoger:

- Kommunen kan samråda och föra dialog på olika sätt. Till exempel kan det göras genom offentliga möten där medborgare får komma med kommentarer, men ni kan också lämna in synpunkter över telefon och mejl.
- Vem som helst i kommunen får vara med.
- Kommunen meddelar på sin webbsida vilka dialoger och samråd som är aktuella. Om det är svårt att hitta informationen kan du alltid kontakta kommunen.
- Formulera kommentarer och synpunkter på ett konkret och sakligt sätt. Försök att hitta nya lösningar snarare än att komma med krav.

³⁴ www.regeringen.se/49b6b4/contentassets/b682c0e61b4c-40c9ab88d227707c47b5/svara-pa-remiss---hur-och-varfor-pm-200302

Ta initiativ till en folkomröstning

En folkomröstning innebär att medborgarna tar ställning i en viss fråga. Det kan till exempel handla om stadsplanering som berör många medborgare och där åsikterna går isär. Då kan en folkomröstning ge kommunfullmäktige en uppfattning om medborgarnas åsikter.

Om du tror att det finns ett starkt stöd för en fråga du tycker är viktig kan du starta ett initiativ till en folkomröstning för att uppmärksamma frågan. Oavsett om initiativet leder till en folkomröstning eller inte så kan det bidra till att sätta frågan på agendan och starta en politisk diskussion.

Ett exempel på hur ett folkinitiativ har gett effekt, trots att det inte ledde ända fram till en folkomröstning, är initiativet *Rösta om Stornorrland* i region Jämtland Härjedalen. Där lyckades initiativtagarna genom namninsamling och webbuppror stoppa de politiska planerna på att slå ihop fyra Norrlandsregioner till ett Stornorrland.³⁵ I Falun gjorde två medlemmar i Naturskyddsföreningen ett folkinitiativ om kommunens översiktsplan. En av initiativdagarna, Anders Gottberg, berättar att initiativet inte tog ställning för eller mot översiktsplanen, utan syftet var att tvinga partierna att föra ut diskussionen om planen i det offentliga rummet. Initiativet fick inte tillräckligt många röster för att tas upp i kommunfullmäktige, men trots det ledde kampanjen för initiativet till att frågan sattes på agendan och till att starta en diskussion med tusentals kommuninvånare.³⁶ I kommunallagen finns bestämmelser kring vad som gäller för folkinitiativ.

Några saker som är viktiga att tänka på:

- För att kommunfullmäktige ska pröva om en folkomröstning ska äga rum krävs underskrifter från minst tio procent av de röstberättigade i kommunen. Ta reda på vilket antal som gäller för just din kommun.
- Initiativet ska lämnas in skriftligt och innehålla initiativtagarnas namnteckningar, namnförtydliganden, personnummer, uppgifter om när namnteckningarna gjorts och initiativtagarnas adresser. Ange också vilken fråga folkinitiativet gäller. För tips om att arrangera en namninsamling kan du läsa mer i nästa avsnitt om opinionsbildande arbete.
- Namnen ska samlas in under en period på max sex månader innan de lämnas in. De namn som samlats in efter sex månader räknas inte med i initiativet.
- Kommunfullmäktige kan avvisa folkinitiativet om två tredjedelar av ledamöterna röstar nej.
- Kommunala folkomröstningar är alltid rådgivande och inte beslutande. Kommunen är alltså inte skyldig att fatta beslut enligt omröstningens resultat.

Tips! På folkinitiativ.se³⁷ finns mer information och vägledning om folkinitiativ.

³⁵ Läs mer om initiativet: www.folkinitiativ.se/berattelser-fran-verkligheten

³⁶ www.dt.se/artikel/fick-inte-ihop-tillrackligt-med-namn-for-folkomrostning

³⁷ www.folkinitiativ.se/folkinitiativ-sa-funkar-det/

Påverka genom opinionsbildning

Opinionsbildning kan göras på många andra sätt än genom de vägar för påverkan som kommunen erbjuder. I detta avsnitt beskrivs några av de metoder du eller din grupp kan använda er av för att skapa opinion för ert förslag och påverka beslutsfattare. Men de är bara exempel, så spåna gärna bredare!

Ta kontakt med journalister

Genom media finns möjlighet att nå många med ert budskap. Media söker ständigt efter olika nyheter – nyheter som ni kanske har. Se kontakten med media som en situation där båda vinner. Ni ger journalisten en nyhet den vill ha och får i gengäld den uppmärksamhet som ni vill ha för frågan.

En bra nyhet gör det enklare att nå ut. Men det är inte alltid självklart vad en journalist tycker är tillräckligt intressant för att publiceras. Om ni har ny och intressant fakta att presentera så ökar chanserna att få publicitet. Finns dessutom ett konkret och välunderbyggt krav att rikta till politikerna så är det ännu bättre.

Kanske finns det någon engagerande aktivitet som skulle kunna ge frågan uppmärksamhet och väcka intresse bland en bredare allmänhet? Fundera på vilket sätt den skulle kunna skapa intresse bland journalister.

Tips inför kontakt med journalister:

- **Fokusera på lokala medier.** Generellt är det lättare att ta kontakt med lokala medier, då de större riksmedierna ofta får in stora mängder tips. Handlar det om en lokal fråga är det också mest relevant för lokala medier.

- **Bygg relationer.** Journalister uppskattar ofta allt som gör det enklare för dem att arbeta, kontrollera och värdera tips och eventuella nyheter. Försök att bygga en förtroendefull relation med viktiga journalister, se till att de har era kontaktuppgifter och välkomna dem att höra av sig om de behöver fakta eller kommentarer kring miljö- och klimatfrågor.
- **Förbered fakta.** Om en journalist hör av sig kan det vara bra att ha korta faktasammanställningar om de aktuella miljöfrågor som du eller din arbetsgrupp engagerar er i. Samla siffror och argument i ett underlag som kan vara bra att ha till hands. Glöm inte källor!
- **Säg inte för mycket.** Om du blir intervjuad – säg inte mer till journalister än vad du faktiskt vill ha ut i media. Journalisten är lojal mot sina läsare, inte mot den hen intervjuar.
- **Hitta någon som kan svara.** Om det kommer frågor som du inte kan svara på, be om att få återkomma inom kort, gärna inom en halvtimme. Kontakta någon som kan hjälpa till med kunskap i frågan eller hänvisa journalisten vidare.
- **Journalisten styr sitt arbete.** Utgå aldrig ifrån att journalisten ska göra precis som ni vill. Se det som att ni erbjuder en möjlighet och att journalisten är fri att hantera tipset eller nyheten som hen vill.

Skriv ett pressmeddelande

Ett pressmeddelande sammanfattar en nyhet i ett kort och lättöverskådligt format. Det kan vara ett bra verktyg för att nå ut om ni har gjort en egen undersökning eller rapport, ska arrangera ett seminarium eller en större utflykt, eller vill kommentera ett färskt politiskt beslut.

En enkel regel för den som ska skriva pressmeddelanden är att det ska vara så likt en färdig artikel som möjligt.

- **Fila på rubriken.** Fånga uppmärksamheten med en intresseväckande rubrik, som bör rymmas på en rad. Inspireras av andra rubriker i media.
- **Ingress.** Sammanfatta huvudpoängen i en ingress i fet stil på 2–4 rader.
- **Det viktigaste först.** Läsaren ska direkt förstå budskapet. Det handlar oftast om att svara på enkla frågor som när, var, hur, vem och varför.
- **Håll isär fakta och tyckande.** Varva citat med löpande text, så kallad brödtext. Lyft fakta som talar för er sak i brödtexten och begränsa tyckandet till citaten. Citaten får gärna vara kärnfulla och ge sammanfattande slutsatser.
- **Håll det kort.** Skriv helst inte längre än en A4-sida.
- **Kontaktuppgifter.** Avsluta pressmeddelandet med kontaktinformation till dig eller din grupps talesperson. Namn, mobilnummer och mejladress bör finnas med. Skriv även gärna en kort information i sidfoten om er grupp. Här kan ni använda en mindre teckenstorlek.
- **Erbjud bilder.** Med en bra bild ökar chansen att få en illustrerad artikel istället för en liten notis. Däremot är bilder i tryckformat för stora för att ta med i själva pressmeddelandet. Lagg därför upp bilderna på er eventuella webbsida eller bildarkiv, och länka till denna sida i pressmeddelandet. Eller skicka via en tjänst för överföring av stora filer.
- **Datum.** Tänk på att pressmeddelanden är färskvaror så datera tydligt.
- **Skicka på morgonen.** Har ni inget färdigt pressmeddelande förrän på eftermiddagen är det bättre att vänta till nästa dag, annars är det risk att redaktionerna är upptagna med annat.
- **Tydligt mejl.** Skicka pressmeddelandet i ett mejl till de lokala redaktionerna. Bifoga pressmeddelandet, kopiera även texten direkt i mejlet och skriv rubriken i ämnesraden. Skicka separata mejl eller använd funktionen hemlig kopia, så att inte mottagaren ser att exempelvis den konkurrerande tidningen på orten också fått det.
- **Publicera.** Lägg ut pressmeddelandet på er eventuella webbsida samtidigt som det skickas ut.
- **Tillgänglighet.** Se till att kontaktpersonerna är anträffbara när utskicket går ut.
- **Erbjud exklusivitet.** Ibland kan det vara en fördel att erbjuda en nyhet till en enda redaktion. Då kan pressmeddelandet skickas exklusivt till en utvald journalist först. Om journalisten nappar skickar du pressmeddelandet till övrig media efter att nyheten har publicerats.

Skriv en debattartikel eller insändare

Insändare och debattartiklar är bra sätt att väcka en debatt eller haka på en redan pågående debatt. De är ofta uppbyggda på liknande sätt, men det finns några skillnader mellan insändare och debattartiklar. För att få en debattartikel publicerad ställs det ofta högre krav på nyhetsvärde. Insändare måste vara betydligt kortare än en debattartikel. Oavsett form ska ämnet alltid kännas relevant och viktigt.

Förberedelser:

- Läs igenom bakgrundsmaterial till det du ska skriva om, som till exempel rapporter, pressmeddelanden, tidningsartiklar och webbsidor.
- Identifiera syfte och målgrupp. Vad vill ni uppnå med artikeln? Vem vill ni rikta er till?
- Ju mer känd avsändaren är, desto lättare är det ofta att få artikeln publicerad. Ett sätt att öka chanserna till publicering kan vara att hitta några andra att skriva med. Oväntade samarbeten kan öka chansen för publicering.
- Olika tidningar har olika längd på sina artiklar. Kolla med den tidning där ni vill publicera debattartikeln eller insändaren hur lång den får vara. Ofta finns den informationen på tidningens webbsida.

När ni ska börja skriva:

- Börja med det viktigaste. Det handlar ofta om att lyfta fram ett problem.
- Tänk på att närhetsprincipen ger högre nyhetsvärde. Om det är möjligt, använd gärna exempel från den egna kommunen eller regionen. Aktuella händelser ger också ett större nyhetsvärde.
- Utveckla därefter problemet och beskriv konsekvenserna.
- Håll dig till ett huvudargument och sväva inte ut i texten. Ge också lösningar på problemet, gärna i form av en eller flera konkreta åtgärder.
- Väv gärna in något som kan beröra läsaren eller göra innehållet mer lättillgängligt. Det kan till exempel vara något som har genomförts nyligen eller en händelse i kommunen som kopplas till er fråga.

- Avsluta med en sammanfattning och en uppmaning.
- Skriv sakligt utan att nedvärdera eller kritisera andra debattörer. Undvik att använda versaler och många utrops-tecken, eftersom det förtar trovärdigheten. Saklighet och lugn vinner i längden.
- Sätt rubriken när texten är färdig. Försök hitta en slagkraftig rubrik som syftar på avslutningens uppmaning.
- Dubbelkolla faktauppgifter så gott det går.

När texten ska publiceras:

- Tänk på att det är viktigt att ha framförhållning, tidningar planerar ofta publiceringar flera dagar i förväg. Vissa tidningar publicerar inte artiklar som redan har publicerats någon annanstans, ofta framgår sådana regler på tidningens webbsida. För debattartiklar bör du därför skicka texten till en redaktion i taget. Om en redaktion säger nej är det bara att gå vidare till nästa.
- Insändare kan skickas till flera redaktioner parallellt.
- Mejla artikeln till debattredaktionen. Skriv några insäljande rader om vad den handlar om och hur den är aktuell. Om du inte får svar inom någon eller ett par dagar, skicka då ett påminnelsemejl eller ring upp redaktionen.
- Det allra bästa är om artikeln leder till att någon svarar, genom en så kallad replik. Genom att ställa någon till svars ökar chansen att den aktören ger sig in i debatten med en replik. Om ni har inlett debatten får ni vanligtvis även möjlighet att avsluta med en så kallad slutreplik.

Starta en namninsamling

För att visa att det finns ett brett engagemang och stöd för ett förslag kan en namninsamling vara ett bra verktyg. Om många står bakom ett visst förslag är chansen större att politikerna reagerar på det. En namninsamling kan riktas till en bredare målgrupp av beslutsfattare, eller enskilda politiker med ansvar för den specifika frågan. En namninsamling kan också användas för att samla stöd för medborgarförslag och folkinitiativ till folkomröstningar när kommunen begär ett visst antal underskrifter för att förslagen ska tas upp i fullmäktige.

Några saker att tänka på:

- Formulera ett tydligt förslag och en tydlig mottagare.
- Skriv en intresseväckande beskrivning av varför frågan är viktig och formulera en slagkraftig rubrik.
- Bestäm ett minsta antal underskrifter ni vill uppnå innan den lämnas över till beslutsfattarna. Om syftet med namninsamlingen är att starta ett folkinitiativ behövs underskrifter från minst tio procent av kommuninvånarna.
- Samla in underskrifter digitalt eller fysiskt. Det kan vara i kommunens centrum, vid arrangemang eller genom att sprida dem i sociala medier.
- Sprid information om namninsamlingen genom exempelvis sociala medier, arrangemang eller på anslagstavlor.

Planera påverkansarbetet

Oavsett om ni planerar en enskild påverkansaktivitet eller ett större projekt kan arbetet underlättas genom att ställa rätt frågor redan i planeringsstadiet. I grunden handlar det om att ringa in vad som är målet, vem som är målgruppen och vem som ska göra vad. Det kan utmynnas i en specifik plan som innehåller alla dessa delar, men kan också ses som frågor att komma ihåg under planeringens gång.

10 saker som kan vara bra att tänka på:

- 1. Syfte:** Börja med att så tydligt som möjligt klargöra syftet med ert påverkansarbete och bygg hela strategin kring att uppnå syftet.
- 2. Mål:** Formulera konkreta mål för vad ni vill uppnå. Det kan finnas ett eller flera mål för att uppnå syftet.
- 3. Analys:** Gör en omvärlds- och nulägesanalys för att ta reda på var frågan ligger och vilket intresse som finns för den.
- 4. Målgrupp:** Ta reda på vilka som har inflytande i frågan och bestäm er målgrupp. Anpassa ert budskap och era argument efter vem ni talar till. Vad behöver ni förmedla för att nå ut på bästa sätt och vinna intresse?
- 5. Resurser:** Kartlägg vilka resurser ni har i form av både pengar, kunskap och tid.
- 6. Tidsplan:** Sätt upp en tidsram för när ni ska genomföra olika aktiviteter eller utspel. Se till så att ni är ute i god tid och försök att påverka innan budget sätts eller beslut tas.
- 7. Arbetsfördelning:** Om ni är en arbetsgrupp är det bra att fördela arbetsuppgifterna tydligt så att ni kan agera snabbt när det krävs. Utse en eller flera talespersoner som kan bygga relationer med politikerna, tjänstepersonerna och media
- 8. Lokala allianser:** Försök hitta andra aktörer som delar er syn på utmaningar och lösningar, som ni kan söka samarbeta med för att tillsammans nå målet.
- 9. Aktivitetsplan:** Planera de aktiviteter ni vill genomföra för att sprida ert budskap. Kommunicera genom att till exempel skriva artiklar och göra inlägg på sociala medier som Facebook, Instagram och Twitter. Fundera på vilka mediekanaler som funkar bäst för er fråga.
- 10. Utvärdering:** När ni genomfört era planerade aktiviteter, utvärdera dem. Uppnådde ni era mål? Vad kan göras bättre? Ska något mer göras? Vad är nästa steg?

- Kontakta den mottagande aktören för att överlämna namninsamlingen. Det kan gärna kombineras med någon typ av utåtriktad aktivitet och är ett bra tillfälle för att bjuda in press.

Anordna paneldebatter eller seminarier

Är det en särskild fråga ni vill uppmärksamma? Kanske har ni tagit fram en rapport? Vill ni skapa uppmärksamhet kring en aktuell händelse eller beslut? Vill ni ordna en debatt inför ett val? Då kan det vara läge att arrangera ett seminarium, debatt eller utfrågning. En aktuell fråga gör det lättare att få till en bra debatt, få viktiga personer att medverka och locka publik. Ett bra seminarium kan leda till att politiker som medverkar plockar upp en fråga och fortsätter att driva på. Det kan också vara ett utmärkt sätt att skapa relationer med politiker som ni kan använda er av i framtiden.

Några saker att tänka på:

- Bestäm dag, tid och plats. Boka lokal i god tid. Om resurserna är knappa, undersök gärna om det finns någon ni kan samarbeta med som har tillgång till gratis lokal.
- Fundera på vilka ni vill bjuda in att medverka. Läs gärna på lite om vad personerna eller partiet har gjort inom området tidigare. Om det är en politisk debatt – försök att skapa en politisk balans i panelen.
- Politiker har ofta väldigt mycket att göra, så var ute i god tid. Mejla den politiker ni vill bjuda in direkt. Får ni inget svar kan ni försöka genom tjänstepersonerna. Om den politiska talespersonen i frågan inte kan komma, fråga då om de kan föreslå någon annan från samma parti.
- Försök att få tag på en van moderator. Det

är inte minst viktigt vid en politisk debatt. Moderatoren bör både vara duktig på att moderera och insatt i ämnet så att hen kan ställa "rätt" frågor och driva debatten framåt. Gå i förväg igenom vilka frågor ni vill ha svar på.

- Formulera en kort bakgrund och en intresseskapande rubrik.
- När debatten börjar närma sig kan moderatoren skicka ett mejl med information om upplägg och eventuell praktisk information till paneldeltagarna. Det är bra att låta dem få de övergripande frågeställningarna så att de kan förbereda sig.
- Lägg arbete på att nå ut med inbjudan och information om ert arrangemang genom exempelvis sociala medier, lokaltidningen och fysiska eller digitala anslagstavlor.
- Fundera på om ni kan nå ut till fler än den publik som kan vara på plats. Om ni ordnar en politisk debatt eller utfrågning med ett stort lokalt nyhetsvärde kan ni undersöka om lokala nyhetskanaler vill sända debatten. Om ni till exempel har en egen Facebooksida kan ni fundera på om ni själva vill livesända seminariet.
- För att ha koll på hela planeringen och inte missa detaljer – gör en tydlig plan för vad som ska göras, när det ska göras och vem som ska göra vad.

Tips! Nätverket Klimatsverige tog inför riksdagsvalet 2018 fram en lathund³⁸ för att anordna en paneldebatt.

38 [klimatsverige.se/wp-content/uploads/2018/05/LATHUND-lokal-klimatdebatt.pdf](https://www.klimatsverige.se/wp-content/uploads/2018/05/LATHUND-lokal-klimatdebatt.pdf)

Sveriges miljömålssystem

Sveriges miljömålssystem är beslutade av riksdagen och visar riktningen för Sveriges miljöarbete. Målen består av ett generationsmål och sexton miljökvalitetsmål. Generationsmålet visar den övergripande inriktningen för Sveriges miljöpolitik medan övriga 16 mål beskriver vad som behöver göras inom klimat, biologisk mångfald, avfall och miljögifter. Mer information om Sveriges miljömålssystem: www.sverigesmiljomal.se

Generationsmålet: Att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.

Bara naturlig försurning: De försurande effekterna av nedfall och markanvändning ska ligga under gränsen för vad mark och vatten tål.

Begränsad klimatpåverkan: Halten av växthusgaser i atmosfären ska stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.

Giftfri miljö: Förekomsten av ämnen i miljön ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och för naturligt förekommande ämnen nära bakgrundsnivåerna.

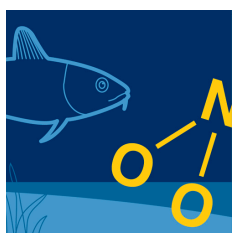
Frisk luft: Luften ska vara så ren att människors hälsa samt djur, växter och kulturvärden inte skadas.

Skyddande ozonskikt: Ozonskiktet ska utvecklas så att det långsiktigt ger skydd mot skadlig UV-strålning.

Säker strålmiljö: Människors hälsa och den biologiska mångfalden ska skyddas mot skadliga effekter av strålning.

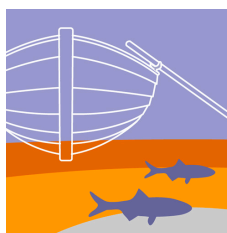
Ingen övergödning: Halterna av gödande ämnen i mark och vatten ska inte ha negativ inverkan på människors hälsa, förutsättningar för biologisk mångfald eller möjligheterna till allsidig användning av mark och vatten.

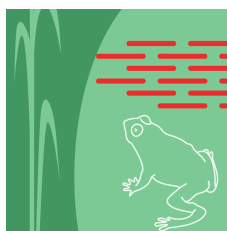
Levande sjöar och vattendrag: ska vara ekologiskt hållbara och deras livsmiljöer ska bevaras. Naturlig produktionsförmåga, biologisk mångfald, kulturmiljövärden samt landskapets ekologiska och vattenhushållande funktion ska bevaras, samtidigt som förutsättningar för friluftsliv värnas.

Grundvatten av god kvalitet: Grundvattnet ska ge en säker och hållbar dricksvattenförsörjning samt bidra till en god livsmiljö för växter och djur i sjöar och vattendrag.

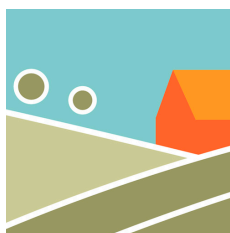
Hav i balans samt levande kust och skärgård: Havet ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Kust och skärgård ska ha en hög grad av biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Myllrande våtmarker: Våtmarkernas ekologiska och vattenhushållande funktion i landskapet ska bibehållas och värdefulla våtmarker bevaras för framtiden.

Levande skogar: Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljövärden och sociala värden värnas.

Ett rikt odlingslandskap: Odlingslandskapets och jordbruksmarkens värde för biologisk produktion och livsmedelsproduktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden och kulturmiljövärdena bevaras och stärks.

Storslagen fjällmiljö: Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

God bebyggd miljö: Den bebyggda miljön ska utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden ska tas till vara och utvecklas. Byggnader ska lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt. Långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser ska främjas.

Ett rikt växt- och djurliv: Den biologiska mångfalden ska bevaras och nyttjas på ett hållbart sätt. Arternas livsmiljöer och ekosystemen samt deras funktioner och processer ska värnas. Arter ska kunna fortleva i långsiktigt livskraftiga bestånd med tillräcklig genetisk variation.

De globala hållbarhetsmålen – Agenda 2030

Agenda 2030 består av FN:s 17 globala hållbarhetsmål, som syftar till att uppnå miljömässigt, socialt och ekonomiskt hållbara samhällen till 2030. Mer information om Agenda 2030 och de globala hållbarhetsmålen: www.globalamalen.se

Naturskyddsföreningen är Sveriges största miljöorganisation med kraft att förändra. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, presenterar lösningar och påverkar beslutsfattare - lokalt, nationellt och globalt. Klimat, skog, miljögifter, hav, sjöar och vattendrag samt jordbruk är våra viktigaste arbetsområden. Dessutom står vi bakom miljömärkningen Bra Miljöval och verkar för en hållbar konsumtion. Välkommen att bli medlem, engagera dig eller skänk en gåva. Tillsammans gör vi skillnad.

PG 90 19 09-2
Åsögatan 115
Box 4625, SE-116 91
Stockholm, Sweden

+46 (0)8 702 65 00
www.naturskyddsföreningen.se

Naturskyddsföreningen